GED S6 02 (M)
Exam Code:EDM6B

পৰিৱেশ শিক্ষা

ষষ্ঠ ষান্মাসিক
শিক্ষা

খণ্ড-১

কৃষ্ণকান্ত সন্দিকৈ ৰাজ্যিক মুক্ত বিশ্ববিদ্যালয়

বিষয় বিশেষজ্ঞ মণ্ডলী

অধ্যাপিকা স্বর্ণলতা দাস, শিক্ষা বিভাগ, গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়
অধ্যাপিকা গায়ত্রী গোস্বামী, শিক্ষা বিভাগ, গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়
অধ্যাপক জগৎ স্বর্গীয়াৰী, শিক্ষা বিভাগ, গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়

সমন্বয়ৰক্ষী ঃ ড° ইন্দ্রানী কলিতা, কৃষ্ণকান্ত সন্দিকৈ ৰাজ্যিক মুক্ত বিশ্ববিদ্যালয়

প্রস্তুতি গোটৰ সদস্য

অধ্যায়	অৱিহণা যোগাইছে	ভাষান্তৰকাৰী
১	ড° নীলিমা ডেকা, এল. চি. বি. মহাবিদ্যালয়	ড° ৰীতিমণি বৰদলৈ , আৰু মুকতাৰা ৰহমান, এল. চি. বি. মহাবিদ্যালয়
২	ড° হৈম্য গোহাঁই ছয়দুৱাৰ মহাবিদ্যালয়, গহপুৰ	বলৰাম নাথ ,ৰহা মহাবিদ্যালয়
৩	পিয়ালী ৰয় বড়োলেণ্ড বিশ্ববিদ্যালয়, কোকৰাঝাৰ	ড° অর্চনা অধিকাৰী কৃষ্ণকান্ত সন্দিকৈ ৰাজ্যিক মুক্ত বিশ্ববিদ্যালয়
৪	ড° নীলিমা ডেকা, ড° অনীতা ভাগৱতী এল. চি. বি. মহাবিদ্যালয়	গিতাঞ্জলী মেধি, কৃষ্ণকান্ত সন্দিকৈ ৰাজ্যিক মুক্ত বিশ্ববিদ্যালয়
৫	ড° হৈম্য গোহাঁই ছয়দুৱাৰ মহাবিদ্যালয়, গহপুৰ	সুমন বর্মন, ভৱানীপুৰ আঞ্চলিক মহাবিদ্যালয়
৬	ড° ৰঞ্জু মেধি, আর্য্য বিদ্যাপীঠ মহাবিদ্যালয়	জেনালী ৰাভা, গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়
৭	ড° উৎপল কলিতা আৰ.জি.বৰুৱা মহাবিদ্যালয়	ড° ৰুমী চৌধুৰী, গৱেষনা বিষয়া, গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়, উত্তৰ পূৰ অধ্যয়ন প্রতিষ্ঠান

সম্পাদনা ঃ

বিষয়বস্তু সম্পাদনা ঃ অধ্যায় **১, ৪,৬** :অধ্যাপিকা গায়ত্রী গোস্বামী, শিক্ষা বিভাগ, গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়
অধ্যায় **২,৩,৫,৭** :ড° প্রণৱ শইকীয়া,কৃষ্ণকান্ত সন্দিকৈ ৰাজ্যিক মুক্ত বিশ্ববিদ্যালয়

ভাষা সম্পাদনা ঃ অধ্যায় **১, ৪,৬** : ড° ৰীতিমণি বৰদলৈ, কৃষ্ণকান্ত সন্দিকৈ ৰাজ্যিক মুক্ত বিশ্ববিদ্যালয়
অধ্যায় **২,৩,৫,৬,৭** : ড° বিনাপাণী তালুকদাৰ, সুৱেন দাস মহাবিদ্যালয়

গাঁথনিক সম্পাদনা ঃ অধ্যায় **১, ৪** : ড° ৰীতিমণি বৰদলৈ,কৃষ্ণকান্ত সন্দিকৈ ৰাজ্যিক মুক্ত বিশ্ববিদ্যালয়
অধ্যায় **২,৩,৫,৬** আৰু **৭** : ড° ইন্দ্রানী কলিতা,কৃষ্ণকান্ত সন্দিকৈ ৰাজ্যিক মুক্ত বিশ্ববিদ্যালয়

প্রকাশঃ *জানুৱাৰী,* ২০২০

Copyright © Krishna Kanta Handiqui State Open University

This Self Learning Material (SLM) of the Krishna Kanta Handiqui State Open University is made available under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike4.0 License (international): http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/

এই শিক্ষণ সামগ্রী প্রস্তুতিৰ বাবে আর্থিক অনুদান আগবঢ়োৱা **দূ�ৰ শিক্ষা**
কৃষ্ণকান্ত সন্দিকৈ ৰাজ্যিক মুক্ত বিশ্ববিদ্যালয়ৰ হৈ পঞ্জীয়কৰ দ্বাৰা মুদ্রিত আৰু প্রকাশিত।

মুখ্য কার্যালয় ঃ পাটগাঁও, ৰাণী গেট, গুৱাহাটী- ৭৮১০১৭
উপমুখ্য কার্যালয় ঃ হাউচফেড কমপ্লেক্স, দিচপুৰ, গুৱাহাটী- ৭৮১০০৬; Web : www.kkhsou.in

এই শিক্ষণ সামগ্রী প্রস্তুতিৰ বাবে আর্থিক অনুদান আগবঢ়োৱা
দূৰ শিক্ষা ব্যুৰো, বিশ্ববিদ্যালয় অনুদান আয়োগৰ ওচৰত বিশ্ববিদ্যালয় কৃতজ্ঞ।

পাঠ্য বিষয় আৰু খণ্ড পৰিচয় (পাঠ্য বিষয় GED S6 ০২, খণ্ড-১)

ষষ্ঠ ষাণ্মাসিক শৈক্ষিক কার্যসূচীৰ অধীনত পাঠ্যবিষয় ৫, পাঠ্যবিষয় ১১, পাঠ্যবিষয় ১২ আৰু পাঠ্যবিষয় ১৩ নামেৰে ভাগ কৰি লোৱা চাৰিটা পাঠ্যবিষয় আছে। 'পাছ ক'ৰ্ছ' পঢ়া শিক্ষার্থীসকলে কেৱল পাঠ্যবিষয় ৫ টো পঢ়িলেই হ'ব। 'মেজৰ ক'ৰ্ছ'ৰ শিক্ষার্থীসকলে চাৰিওটা পাঠ্যবিষয় পঢ়িব লাগিব। পাঠ্যবিষয় ১১ ত আমি **পৰিৱেশ শিক্ষা** প্রয়োজনীয়তা তথা গুৰুত্ব বহলাই আলোচনা কৰিছো।

খণ্ড পৰিচয় ঃ

এই পাঠ্যবিষয়টোৰ প্রথম অধ্যায়টিত পৰিৱেশ শিক্ষাৰ প্রয়োজনীয়তা আৰু গুৰুত্ব, ইয়াৰ প্রকৃতি আৰু পৰিসৰ সম্পর্কে আলোচনা কৰা হৈছে। দ্বিতীয় অধ্যায়ৰ আলোচনাৰ বিষয় হ'ল পৰিৱেশ শিক্ষাৰ শিকনৰ পদ্ধতিসমূহ। পৰিৱেশীয় আন্দোলনসমূহৰ আলোচনা হ'ল তৃতীয় অধ্যায়ৰ বিষয়বস্তু। চতুর্থ অধ্যায়ত পৰিৱেশ বা পাৰিপার্শ্বিক শিক্ষাত গণ মাধ্যমৰ ভূমিকা সম্পর্কে আলোচনা কৰা হৈছে। শিক্ষাৰ বিভিন্ন পর্য্যায়ত পৰিৱেশ শিক্ষাৰ কার্য্যসূচীসমূহ কেনেদৰে অনুসৰণ কৰিব পৰা যায় তাৰ আলোচনা হ'ল পঞ্চম অধ্যায়ৰ বিষয়বস্তু। ষষ্ঠ আৰু সপ্তম অধ্যায় দুটাত পৰিৱেশ অৱনতিৰ আৰু পাৰিপার্শ্বিক প্রদূষণ বিষয়ে ব্যাখ্যা আগবঢ়োৱা হৈছে।

এই পাঠ্যভাগটি অধ্যয়ন কৰোঁতে মূল পাঠৰ সোঁ তথা বাঁওফালে কিছুমান আয়তাকাৰ বাকচ লক্ষ্য কৰিব। এইবোৰত মূল পাঠত থকা নতুন শব্দ আৰু পৰিভাষাসমূহৰ অর্থ সন্নিবিষ্ট হৈছে। সেইদৰে— 'জানি থোৱা ভাল' বাকচবোৰত মূল পাঠৰ সৈতে জড়িত কিছু গুৰুত্বপূর্ণ তথ্যৰ সম্ভেদ আছে। প্রতিটো অধ্যায়ত থকা 'চিন্তা-চর্চা কৰক'সমূহে অধ্যয়ন অধিক সক্রিয় আৰু ফলপ্রসূ হোৱাত সহায় কৰিব। আকৌ, 'অগ্রগতি নিৰীক্ষণ' যোগে আগবঢ়োৱা প্রশ্নাৱলীয়ে অধ্যয়নৰ অগ্রগতি সম্পর্কে স্ব-পৰীক্ষণৰ সুবিধা দিব। অধ্যয়নৰ লগে লগে উক্ত প্রশ্নাৱলীৰ উত্তৰসমূহ লিখি শেষত দিয়া 'অগ্রগতিৰ খতিয়ান'ৰ সৈতে ৰিজাই চোৱাটো অধিক লাভদায়ক হ'ব। অধ্যায়টিত আলোচিত বিভিন্ন ধাৰণাসমূহৰ বিষয়ে বিস্তৃত অধ্যয়নৰ বাবে 'অধিক জানিবলৈ' শিতানত উল্লেখ থকা গ্রন্থসমূহ সাৰথিস্বৰূপ। অধ্যায়বোৰৰ শেষত 'আৰ্হি প্রশ্ন' হিচাপে কেইটিমান প্রশ্নৰ আৰ্হিও তুলি দিয়া হৈছে। শেষৰ অধ্যায়টিৰ পাছত কেইখনমান 'প্রসঙ্গ পুথি'ৰ নাম উল্লেখ কৰা হৈছে। সেই কেইখন পুথিৰ সহায়েৰেই মূলতঃ এই পাঠ্যবিষয়ত উল্লেখ থকা অধ্যায়সমূহ প্রস্তুত কৰা হৈছে। আপোনালোকে বিশদভাৱে কোনো বিষয় জানিবলৈ হ'লে সেইকেইখন অধ্যয়ন কৰিব পাৰিব।

বিষয় সূচী

পৃষ্ঠা নং

অধ্যায় ১ ঃ পৰিৱেশ বা পাৰিপার্শ্বিক শিক্ষাৰ অর্থ

পৰিৱেশ বা পাৰিপার্শ্বিক শিক্ষাৰ অর্থ আৰু প্রকৃতি, সংজ্ঞা, বৈশিষ্ট্য,পৰিৱেশ শিক্ষাৰ লক্ষ্য আৰু উদ্দেশ্য, পৰিৱেশ শিক্ষাৰ উপদেশ মূলক নীতি, ইয়াৰ পৰিসৰ।

অধ্যায় ২ ঃ পৰিৱেশ শিক্ষাৰ পদ্ধতিসমূহ

পৰিৱেশ শিক্ষাৰ শিক্ষা, পৰিবেশ শিক্ষাত ব্যৱহৃত বিভিন্ন পদ্ধতি সমূহ - আলোচনা পদ্ধতি,প্রকল্প পদ্ধতি, সমস্যা সমাধান পদ্ধতি,পর্য্যবেক্ষন পদ্ধতি, নাটকীয়কৰণ পদ্ধতি, ক্ষেত্র-ভ্রমণ।

অধ্যায় ৩ ঃ ভাৰতবর্ষৰ পৰিৱেশীয় আন্দোলনসমূহ

পৰিৱেশীয় আন্দোলনৰ অর্থ, চিপ্‌কো আন্দোলন, এপিকো আন্দোলন, নীৰৱ উপত্যকাৰ আন্দোলন, চিলিকা বছোৱা/ৰক্ষা আন্দোলন, নর্মদা ৰক্ষাৰ আন্দোলন।

অধ্যায় ৪ ঃ পৰিৱেশ শিক্ষাৰ গণ মাধ্যমৰ ভূমিকা

নির্দেশনামূলক বা শিক্ষণমূলক প্রচাৰ মাধ্যমৰ ধাৰণা, আলোচনী, আলোচনা চক্র, আলোচনা চক্রৰ উপকাৰিতা, কর্মশালা, কর্মশালাৰ ক্রিয়া- কলাপ, কর্মশালা আয়োজন কৰাৰ নিয়ম, কর্মশালাৰ সুবিধা, আর্হি, প্রতিলিপি, দৃশ্য-শ্রব্য আহিলা ।

অধ্যায় ৫ ঃ শিক্ষাৰ বিভিন্ন পর্য্যায়ত পৰিৱেশ শিক্ষাৰ কার্য্যসূচীসমূহ বিদ্যালয়ত আনুষ্ঠানিক পৰিৱেশ শিক্ষা, প্রাথমিক পর্য্যায়ৰ শিক্ষাৰ বাবে পৰিৱেশ শিক্ষা, ইয়াৰ উদ্দেশ্যবোৰ আৰুগুৰুত্ব, ভাৰতবর্ষৰ মাধ্যমিক বিদ্যালয়ত পৰিৱেশ শিক্ষাৰ কার্য্যসূচী,ইয়াৰ উদ্দেশ্যবোৰ, উচ্চতৰ মাধ্যমিক পর্য্যায়ত বিশেষ গুৰুত্ব প্রদান কৰা পৰিৱেশ শিক্ষাৰ বিভিন্ন দিশবোৰ, ভাৰতবর্ষৰ মাধ্যমিক বিদ্যালয়ৰ পর্য্যায়ত পৰিৱেশ শিক্ষা কেনেদৰে কার্যকৰী কৰিব পৰা যায়, উচ্চ শিক্ষাৰ অনুষ্ঠানসমূহত পৰিৱেশ শিক্ষাৰ কার্য্যসূচীবোৰ।

অধ্যায় ৬ ঃ পৰিৱেশ অৱনতি ঃ ইয়াৰ কাৰণ আৰু প্রতিৰোধ

পৰিৱেশ অৱনতিৰ ধাৰণা, প্রকাৰ, কাৰণ, পৰিবেশ অৱনতিৰ প্রতিৰোধ,পৰিৱেশ সজাগতা আৰু মনোভাৱ পৰিৱর্তনত শিক্ষাৰ ভূমিকা ।

অধ্যায় ৭ ঃ পাৰিপার্শ্বিক প্রদূষণ

পাৰিপার্শ্বিক প্রদূষণৰ অর্থ,পাৰিপার্শ্বিক প্রদূষণৰ প্রকাৰ- বায়ু প্রদূষণ, জল প্রদূষণ,ভূমি প্রদূষণ, গোটা পেলনীয়া সামগ্রীৰ প্রদূষণ, শব্দ প্রদূষণ, ৰেডিঅ' সক্রিয় প্রদূষণ।